

Posudek vedoucího diplomové práce

Obor: Učitelství češtiny jako cizího jazyka

Bc. Monika Čepelíková:

Realizace konsonantů v češtině vietnamských mluvčích

Diplomantka ve své závěrečné práci zkoumá výslovnost českých konsonantů vietnamskými mluvčími, kteří se z důvodu výrazných odlišností v konsonantických inventářích a ve fonotaktických principech obou jazyků často uchylují k realizacím více či méně vzdáleným běžné artikulaci rodilých mluvčích češtiny. Tato skutečnost může vést u českého posluchače jak k pouhé rušivosti, tak ke snížení či až znemožnění srozumitelnosti projevu vietnamského mluvčího. Téma je dobře zvolené, neboť tzv. cizinecký přízvuk je aktuálním předmětem mnohých fonetických bádání, a rovněž by se mu mělo dostat přiměřené pozornosti vyučujících češtiny jako druhého jazyka, například už proto, že intenzita cizineckého přízvuku může mít vliv na vnímání celkové, tedy nikoli jen čistě jazykové kompetence mluvčího.

Diplomantka se daného tématu chápe ve dvou rovinách:

a) *Analýza učebnic* (kap. 3) češtiny pro cizince a konkrétně pro Vietnamce, při níž se autorka zaměřovala na podobu a dostatečnost vysvětlujících pasáží a cvičení týkajících se zkoumané problematiky a osvojování české výslovnosti vůbec.

b) *Fonetický experiment* (kap. 4 a 5), jehož smyslem byla identifikace, charakteristika, kategorizace a kvantifikace odchylek od běžné české výslovnosti.

Diplomová práce má přes 70 normostran, je přehledně členěna do šesti kapitol, přílohy obsahují přepis nahrávaného textu a na CD rozsáhlou tabulku zpracovaných dat.

V úvodní kapitole se diplomantka stručně vyjadřuje k výuce češtiny pro cizince vůbec a zvláště pro Vietnamce, zmiňuje se o historii vietnamsko-českých vztahů a formuluje cíle práce.

Druhá kapitola je věnována češtině a vietnamštině v kontrastivním pohledu. Autorka postupuje od jazykové situace ve Vietnamu a v České republice, přes typologické pohledy na oba jazyky k jejich konsonantickým inventářům, kde upozorňuje mimo jiné na specifikum tzv. iniciálních a finálních konsonantů ve vietnamštině. Cenná je zejména poměrně podrobná a kriticky zpracovaná podkapitola o různých pojetích vietnamské slabiky. Z poznatků nabytých studiem odborné literatury diplomantka systematicky vyvozuje potenciálně rizikové konsonanty a jejich kombinace.

Ve třetí kapitole autorka výstižně, podrobně a kriticky analyzuje učebnice čeština pro cizince, případně přímo pro Vietnamce, a to z hlediska pozornosti, kterou autoři věnují výslovnosti.

Těžiště práce tvoří především následující dvě kapitoly. Ve čtvrté kapitole diplomantka detailně popisuje metodu experimentu, tj. analýzy mluvených projevů (pečlivý poslech s podporou programu pro akustickou analýzu řeči), kategorizaci výslovnostních odchylek navrženou na základě prostudování odlišnosti výslovnostních a fonotaktických principů v obou jazycích a postupnou modifikaci této kategorizace na základě konkrétních zvukových materiálů, dále se věnuje upřesnění terminologie v práci používané a způsobu zpracování dat.

V páté kapitole diplomantka přehledně a podrobně představuje výsledky experimentu, popisuje a odůvodňuje výslovnostní strategie vietnamských mluvčích při realizaci českých konsonantů a konsonantických shluků. Odchytky pak dělí na systémové a individuální, upozorňuje na nejfrekventovanější odchylky a zdůrazňuje nejrizikovější konsonanty a jejich kombinace pro vietnamské mluvčí.

Text je psán svěžím a dobře srozumitelným jazykem, je doprovázen příklady a shrnujícími tabulkami, obsahuje jasné formulace cílů, pravděpodobné příčiny odchylek i realistické návrhy na vysvětlení různých výslovnostních jevů.

Nutno poznamenat, že práce byla zejména v oblasti experimentu mimořádně náročná na čas a soustředění, vyžadovala důkladnou pozornost mimo jiné při proškolení v oblasti poslechové analýzy a také vysoce konsistentní a systematický přístup při zpracovávání a hodnocení dat. Diplomantka podává výsledky střízlivě, s vědomím různé důležitosti sledovaných odchylek v reálné komunikaci. Dodávám, že se autorce jako „nefonetičce“ značně úspěšně podařilo proniknout do problematiky netriviálních fonetických popisů i do přímé analýzy mluvených projevů a obě oblasti vhodně propojovat.

Práce má bohužel nedostatky, o jejichž příčinách se lze dohadovat, ale nelze je pominout. Tyto nedostatky se ovšem netýkají samotné podstaty práce, experimentu a z něho plynoucích zjištění.

Příklady:

- věcné nedostatky: [tɛ] charakterizováno jako palatální exploziva, níže jako alveopalatální afrikáta, s. 15 (v širším kontextu pochopitelné, leč formulací matoucí; srov. Kirby), s. 16; ortografická podoba *t' d'* je zjednodušující, v textu nadbytečná, s. 17; v tab. 3 [ɾ ʃ] označeno jako postalveolární (Cvrček, 2015?), chybí [ŋ], evt. [r], s. 17; ve 3. úrovni uvedeno šest mluvčích místo sedmi, s. 45, 46 (jinde správně);

- formulační, gramatické a jiné drobnější nedostatky: nesprávná vazba – „se zabývá ... nápadným odchylkám“, abstrakt; *nahrázovat něco za něco* místo (v těchto případech jednoznačnějšího) *něco něčím*, s. 57, 60, 68, 77; *perceptivně* místo *percepčně*, s. 69, 70; *retroflexivní* místo *retroflexní*, s. 15, 16 (jinde správně); *jej* místo *je*, s. 9; *jenž* místo *jež*, s. 54; *kteřé* místo *kteřá*, s. 54; neobratné „výslovnost ... je artikulačně náročná“, s. 56; nadbytečnost citace u popisu polohy Vietnamu, s. 12; *frikativu* místo *explozivu* ([k]), s. 57;

- formální nedostatky: záměna pomlčka – rozdělovník, s. 10 a dále; chybí mezera v datu, s. 12; ne zcela jednotné odkazy na literaturu, s. 14 a dále; afrikáta [tɛ] několikrát bez obloučku, s. 15, 24, 59, 75; [tʃ dʒ] bez obloučku, tab. 3 (jinde správně); chybí slabičnost v [sedɲ], s. 23; chybí délka v [tsitro:ni], s. 35; [tsitro:ni] místo [tsitro:ni], s. 58; chybí oblouček u označení diftongu, s. 45; [e] místo [ɛ], s. 45; v tab. 7 některá slova přeložena do angličtiny, jiná nikoli, s. 22; místo [r] má být patrně [ɾ], s. 48;

Body navrhované k obhajobě:

- Jaký status má v práci znělá a neznělá výslovnost [uʒ vɛ], [uʃ vɛ] (s. 53)?
- Upřesnit konstatování, že se afrikáty ve vietnamštině nevyskytují (s. 58).
- Odůvodnit zařazení [r] mezi aproximanty (s. 63).
- Z jakého důvodu autorka nepodává přehled o aproximantách a [r] v iniciální pozici?
- Jaká je korelace mezi jazykovými úrovněmi mluvčích a zjištěnými odchylkami?
- Jak autorka hodnotí u vietnamských mluvčích alveolární švih [ɾ] jako realizaci /d/ (s. 46)?

Ačkoli je text zatížen zmíněnými nedostatky, je zřejmé, že při práci samotné studentka prokázala a vysokou míru samostatnosti v odborném teoretickém i praktickém uvažování, v přípravě experimentu i ve zpracování a interpretaci dat.

Předkládaná práce splňuje svým obsahem i rozsahem požadavky kladené na diplomovou práci. Vzhledem k uvedeným skutečnostem ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **výborně až velmi dobře**, a to v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze dne 20. ledna 2017

.....

PhDr. Pavel Machač, Ph.D.

Ústav obecné lingvistiky FF UK